

LESSENPAKKET 'BOEM PAUKENSLAG'

Een interactieve app
in Museum Vleeshuis

www.museumvleeshuis.be

Museum Vleeshuis Vleeshouwersstraat 38 2000 Antwerpen

Contact : 03 292 61 00 of vleeshuis@stad.antwerpen.be

INHOUD

WAAROM DEZE LESPAKKETTEN? 3

1.LEERKRACHTENBOEKJE 1

1.1. Waarover gaat het? 2

1.1.1. Over het museum Vleeshuis | Klank van de Stad 2

1.1.2. Over de app 'Boem Paukenslag' 2

1.1.3. Over Paul van Ostaijen 3

1.1.4. Wat is slagwerk? 3

1.1.5. Een kleine geschiedenis van het slagwerk 4

1.2. Lesdelen vóór het museumbezoek 7

1.2.1. Doeblaadjes 1 7

1.2.2. Op naar de strijd - Muziekbeluisteren 8

1.2.3. Pas maar op! – Ritmiek 9

1.2.4. 'Boem Paukenslag!' – Woord 10

1.2.5. Pinnenmutsen en tinnen soldaatjes – Dans 12

1.3. Lesdelen na het museumbezoek 15

1.3.1. Doeblaadjes 2 15

1.3.2. Wat hangt daar aan de grote klok? – Drama 16

1.3.3. De instrumentenbouwers – Plastische opvoeding 17

1.3.4. Arabische dansen, windhanen, dirigenten en speurneuzen – Beweging 18

1.3.5. Reis rond de wereld – Muziek beluisteren en bespreken 20

1.4. Bijlagen 22

1.4.1. Websites 22

1.4.2. Foto's bij doeblaadjes 1 23

1.4.3. Foto's bij doeblaadjes 2 25

2.LEERLINGENBOEKJE 1

2.1. Doeblaadjes 1 vóór het museumbezoek 3

2.2. Doeblaadjes 2 na het museumbezoek 8

2.3. Bijlagen 12

2.3.1. Leestekst 12

2.3.2. Gedicht 'Boem Paukenslag' 14

2.3.3. Gedicht 'Akrobaten' 15

WAAROM DEZE LESPAKKETTEN?

Met deze lespakketten willen we je een instrument aanreiken om het bezoek met je klas aan het museum zo vlot en zo interessant mogelijk te laten verlopen.

We stellen een aantal lesdelen voor die aansluiten op de interactieve app ‘Boem Paukenslag’, geschikt voor kinderen van acht tot twaalf jaar. Er zijn lesdelen ter voorbereiding van het museumbezoek en lesdelen die na het bezoek kunnen gegeven worden. Ze houden allemaal verband met slagwerk en ritme. Naargelang de tijd die je in de klas ter beschikking hebt, kan je een of meerdere lesdelen gebruiken. Er is genoeg materiaal voor één tot vier lessen. Sommige opdrachten zijn wat moeilijker dan andere, maar we laten bewust de keuze aan de leerkracht om zelf de mogelijkheden van zijn/haar leerlingen in te schatten.

We hebben de lesvoorbereidingen zodanig uitgewerkt dat ze voldoen aan de doelstellingen en eindtermen van het Ministerie van Onderwijs. De opdrachten bestrijken verschillende domeinen binnen de Muzische Opvoeding (muziek, beeld, drama en beweging), maar slaan ook bruggen naar andere leergebieden zoals Nederlands, Lichamelijke Opvoeding en Wereldoriëntatie.

In de teksten wordt soms verwezen naar links of muziekfragmenten, maar dit zijn slechts suggesties. Misschien weet je zelf nog leuke websites die je samen met de kinderen kan bekijken. Natuurlijk is het ook mogelijk om andere muziek te gebruiken voor de luistervoorbeelden.

Wij wensen je veel plezier en tot kijk in het museum Vleeshuis!

LEERKRACHTEN- BOEKJE

Handleiding voor leerkrachten voor
zowel vóór als na het museumbezoek

1.1. Waarover gaat het?

1.1.1. Over het museum Vleeshuis | Klank van de Stad

In het museum loopt een permanente tentoonstelling met als titel 'Klank van de Stad'. Er worden vooral muziekinstrumenten getoond, maar ook voorwerpen die met het muziekleven te maken hebben. Het is dus geen instrumentenmuseum, maar een echt muziekmuseum. De opstelling is uniek in de wereld en ze vertelt het verhaal van muziek in de maatschappij. Hoewel in de eerste plaats het Antwerpse muziekleven belicht wordt, kunnen we toch stellen dat in andere steden een gelijkaardige ontwikkeling plaatsvond.

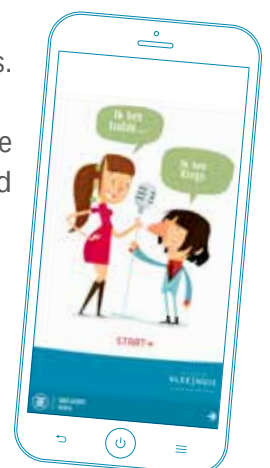
Uitgebreide informatie over het gebouw vind je op:
<http://www.museumvleeshuis.be/nl/pagina/een-monumentaal-gebouw>

1.1.2. Over de app 'Boem Paukenslag'

Het Museum Vleeshuis stelt gratis een smartphone ter beschikking van de bezoekers.

Speciaal voor kinderen van acht tot twaalf jaar is in de smartphone een interactieve rondleiding opgenomen rond het thema 'slagwerk'. Met de smartphone in de hand worden de kinderen door het museum geleid en krijgen ze een aantal spelletjes en korte opdrachten die ze met de smartphone kunnen oplossen. Extra leuk en interessant is de mogelijkheid om per twee met één toestel de tour te doen. Ervaring heeft ons geleerd dat dit stimulerend en verrijkend werkt.

De titel Boem Paukenslag verwijst naar het gelijknamige gedicht van Paul van Ostaijen.
(zie p. 14, leerlingenboekje).

1.1.3. Over Paul van Ostaijen

Paul van Ostaijen was een Antwerpse dichter die ongeveer honderd jaar geleden leefde. Hij schreef vooral gedichten, soms ernstige maar soms ook grappige. Gedichten die je bijna kon zingen zonder noten. Hij schreef ze niet zomaar op, hij gebruikte verschillende lettertypes en grootten om aan te duiden op welke manier je de woorden kon zeggen. Dat was heel nieuw voor die tijd, zelfs een beetje stout! Hij had nog geen computer, maar hij tekende de woorden gewoon op een blad. De drukker moest dan zo goed mogelijk proberen een boekje te drukken met de letters die Paul had geschreven. Hij noemde het zelf 'ritmiese typografie', of visuele dichtkunst.

Eén van die gedichten heet 'Boem Paukeslag' (hier zonder tussen-n: Paul gebruikte een nogal eigenzinnige spelling!). Van dit gedicht hebben wij de titel 'geleend' voor onze interactieve rondleiding door het museum.

1.1.4. Wat is slagwerk?

Slagwerk of percussie (percussus = slag) noemen we de instrumenten die aan het klinken gebracht worden door erop te slaan.¹

Je kunt slaginstrumenten indelen in twee grote groepen: met vel en zonder vel.

- **De instrumenten met vel** (met een geleerde term membranofonen, van membraan = vel en foon = klinken) zijn degene waarbij een gespannen vel aan het trillen wordt gebracht door erop te slaan met de hand of met een stok. Soms worden ook borsteltjes gebruikt. Onder deze groep vallen onder andere de trommels, tamboerijnen en pauken. Van de meer exotische instrumenten kennen we de djembé uit West-Afrika, de taiko of grote drum uit Japan en de bongo's en conga's uit Cuba. Pauken kan je op verschillende toonhoogten stemmen, andere instrumenten klinken altijd op dezelfde toon.
- **De instrumenten zonder vel** (met een geleerde term idiofonen, van idios = zelf) zijn instrumenten waarbij het materiaal zelf aan het klinken wordt gebracht. Hieronder vallen bijvoorbeeld de triangel, cymbalen, xylofoon, sambaballen en de marimba. Er zijn nog veel meer idiofonen, te veel om op te noemen. Op sommige van deze instrumenten kan je een melodie spelen, zoals op de xylofoon of de marimba, met andere kan je enkel het ritme aangeven. Soms worden gebruiksvoorwerpen uit het dagelijkse leven ook als slagwerk gebruikt: lepels, potten en pannen, een ouderwetse typemachine...

Volgend lijstje is ver van volledig, je kan zelf verder aanvullen.

Instrumenten met vel:	Instrumenten zonder vel:
kleine trom grote of Turkse trom pauk (kan gestemd worden) tamboerijn djembé bongo conga taiko	triangel cymbalen of bekkens schellenboom sambaballen of maracas woodblock xylofoon klokkenspel of metallofoon marimba klok ratel castagnetten

¹ Om pedagogische redenen beperken we ons tot deze instrumenten. We behandelen in deze context geen slaginstrumenten die aan het klinken worden gebracht door te wrijven, te rammelen of te schrapen. Dit zou tot verwarring kunnen leiden.

1.1.5. Een kleine geschiedenis van het slagwerk

Slagwerkinstrumenten zijn de oudste muziekinstrumenten: ze kwamen al voor in de oudheid. Ze werden gebruikt bij rituelen, als signaal, ter ondersteuning van zang en dans of tegen boze geesten. Van dit laatste gebruik zien we in onze tijd nog een overblijfsel in koeienbellen of rammelaars voor baby's. Men dacht dat bellen het kwaad konden verdrijven. Ook heeft men lang geloofd dat de grote kerkklok storm en bliksem kon afweren.

In onze streken werd slagwerk heel lang geassocieerd met oorlog en heidense gebruiken. De trommel liet de soldaten in de pas lopen. De trommelaar bracht de strijders zelfs in een soort trance, zodat ze zonder nadenken zichzelf in de doodstrijd wierpen. Ook pauken hoorden lang in het leger thuis: zij ondersteunden de trompetten. Trompetten werden gebruikt om signalen door te geven aan de soldaten en mochten alleen in het leger of bij officiële gelegenheden bespeeld worden.

Veel slaginstrumenten kwamen uit het oosten en werden door niet-christelijke volkeren gebruikt. Vandaar de grote reserves die men in het christelijke westen aan de dag legde voor slagwerk. Sommige slaginstrumenten, zoals de triangel, kregen in de loop van de tijd een uitermate lage status. In de 16e eeuw was dit een instrument bij uitstek voor bedelaars en lieden van laag allooi.

In tegenstelling tot wat nu vaak wordt aangenomen, werden slaginstrumenten bij ons weinig of niet gebruikt bij dansmuziek. Tegenwoordig wordt dikwijls een 'beat' toegevoegd aan renaissance- en barokmuziek. Onder invloed van pop- en jazzmuziek is men het ritme van slagwerk meer gewend geraakt en het verkoopt goed omdat het populairder klinkt. Dit is historisch gezien echter niet correct; tot ongeveer 1800 danste men enkel op de maat van de melodie.

Tijdens de zogenaamde 'omkeringfeesten' rond Nieuwjaar, Driekoningen en carnaval werden alle waarden even opzij gezet en kon er wel volop op slagwerk gemusiceerd worden. Men maakte lawaai, als het tegengestelde van muziek, op allerlei gebruiksvoorwerpen. Dit noemt men ketelmuziek of charivari. Op die momenten mocht men ook dansen. De gewone mensen mochten immers alleen dansen tijdens de kermis of carnaval of op een bruiloft. De rest van het jaar was dat verboden.

In andere culturen was slagwerk in de muziek veel belangrijker dan bij ons, zoals in de Arabische en Turkse cultuur.

De Turken hadden elitetroepen: de Janitsaren. Het waren hoog opgeleide soldaten die meestal als kind uit christelijke gezinnen werden gerekruteerd. Deze Janitsaren hadden muziekkapellen die gebruik maakten van voor het westen exotische instrumenten zoals de grote trom, de schellenboom en cimbalen. Zij maakten zo'n indrukwekkend lawaai dat ze met hun muziek alleen al de vijand konden afschrikken.

Op het einde van de 17de eeuw, na hun laatste nederlaag tegen het westen, moesten de Turkse troepen zich terugtrekken uit Wenen. Toen werden muzikanten uit het Turkse leger ingelijfd in de westerse legers. Op die manier is Turks slagwerk geïntroduceerd in de westerse militaire muziek.

In de loop van de 18de eeuw werd het exotisme van de islam niet meer als bedreigend beschouwd, maar werd het een soort entertainment in de vroegromantische muziek. Turks slagwerk werd erg populair. Mozart, Haydn, Beethoven en hun tijdgenoten componeerden 'Turkse muziek', waarbij het exotische nieuwe slagwerk werd gebruikt. Lange tijd schreef men 'Turks slagwerk' voor in het orkest. Turkse trom is nog steeds de officiële Nederlandse benaming van de grote trom.

Na de Franse revolutie, op het einde van de 18de eeuw, werden de gilden afgeschaft en moesten de muzikanten zelf voor werk zorgen. Zij richtten zelf concerten in, vaak in openlucht. Daartoe waren de militaire instrumenten heel geschikt: blaasinstrumenten en slagwerk kenden een enorm succes. Stilaan werd de blazersgroep in symfonie- en operaorkesten meer uitgebreid en werd ook slagwerk geïntegreerd.

In de 20ste eeuw werd het gamma aan slagwerkinstrumenten alsmaar groter en kregen deze instrumenten ook een meer prominente rol. Na de Eerste Wereldoorlog was er een grote invloed van Noord-Amerikaanse jazz en Zuid-Amerikaanse muziek van Afrikaanse oorsprong. Toen veroverde een heel gamma percussie-instrumenten de westerse muziek.

LESDELEN VÓÓR HET MUSEUMBEZOEK

1.2. Lesdelen vóór het museumbezoek

Naar keuze samen te stellen. Gemakkelijke oefeningen worden aangeduid met 🎵, moeilijkere met 🎶. Bij elk lesdeel vind je de eindtermen waaraan de oefening voldoet. De nummers met een * zijn attitudes.

1.2.1. Doeblaadjes 1

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 1.1* door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen.
- 1.2 door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten.
- 1.3 beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- 3.1* genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Leerlingenboekje – doeblaadjes 1 uitprinten en kopiëren voor de leerlingen.

OPLOSSINGEN:

Vragen 1 tot en met 5 hebben vrije antwoorden.

Vraag 6:

1	2	3	4	5	6
D	E	A	C	B	F

Vraag 7: zie foto's in bijlage 2

1	2	3	4	5	6
C	E	D	B	F	A

Vraag 8: de trommel en de cymbalen

1.2.2. Op naar de strijd - *Muziekbeluisteren*

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 2.1 muziek beluisteren en ervaren, muzikale impressies opdoen uit de geluidsomgeving met aandacht voor enkele kenmerken van de muziek:
 - Klankeigenschap
 - functie/gebruikssituatie
- 2.3* openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere landen en culturen.
- 2.5 vanuit het eigen muzikaal aanvoelen praten over het zingen en het musiceren.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Luister naar de muziek van Zoltán Kodály:

De strijd en nederlaag van Napoleon, deel 4 uit de Háy Jánossuite.

Vb. <http://www.youtube.com/watch?v=GFhxa7fUnDQ>

♪ Welke woorden passen volgens jou bij deze muziek?

Plechtig – saai – romantisch – spannend - veel slagwerk - geen slagwerk –
gevoelig – dansmuziek – ouderwets – modern – flauw – mars - filmmuziek

♪ Zou je er een verhaal bij kunnen verzinnen?

♪ De leerlingen vertellen in een klassikaal gesprek over hun indrukken.

1.2.3. Pas maar op! – *Ritmiek*

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 2.1 muziek beluisteren en ervaren, muzikale impressies opdoen uit de geluidsomgeving met aandacht voor enkele kenmerken van de muziek:
 - klankeigenschap
 - functie/gebruikssituatie.
- 2.2 improviseren en experimenteren, klankbronnen en muziekinstrumenten uittesten op hun klankwaarde en in een muzikaal (samen)spel daarvan gebruik maken.
- 2.4* genieten van zingen en musiceren en dit gebruiken als impuls voor nieuwe muzikale spelideeën of andere aanverwante expressiewijzen.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

a. 🎵 Zoek een aantal woorden rond een thema:

Vb. thema muziek: pauk, trommel, contrabas.

Elk woord heeft een ritme. Zorg dat je in de maat van twee blijft. De leerkracht schrijft de woorden op het bord, met het ritme erboven. De leerkracht klapt het ritme van het woord en de leerlingen herkennen het woord.

- De klas wordt in 3 groepen verdeeld. Elke groep krijgt een woord en moet om de beurt het ritme klappen, eerst met het woord erbij, dan zonder. Daarna klappen ze samen, elk hun eigen ritme.
- Later kunnen de woorden doorschuiven naar een volgende groep.

b. 🎵 Ken je aftelrijmpjes of klapspelletjes?

*vb. - Appelsien, laat je zien, pas maar op of ik eet je op.
- In de toren werd geboren Piet of Nel, wie kies je wel?*

We zeggen eerst samen de rijmpjes op.

We proberen het ritme samen met de tekst te klappen in de handen, misschien eerst zin per zin. Dan klappen we zonder de woorden erbij te zeggen.

Nu klapt de leerkracht een rijmpje en de leerlingen proberen te horen welk rijmpje het is.

c. 🎵 We zingen samen enkele korte, bekende liedjes. Ook nu proberen we het ritme samen te klappen.

d. 🎵 We delen de klas op in groepjes. Eén leerling klapt een liedje. De groepjes overleggen met elkaar welk liedje het kan zijn en brengen verslag uit.

1.2.4. ‘Boem Paukenslag!’ – *Woord*

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 1.2 door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten.
- 1.3 beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- 1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.
- 1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.
- 3.1* genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.
- 3.3 geconcentreerd luisteren naar een gesproken tekst (verteld of voorgelezen) en die mondeling, schriftelijk, beeldend of dramatisch weergeven.
- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.
- 3.6 een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adembeheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en non-verbale spelvormen improviseren.
- 3.7* genieten van, praten over en kritisch staan tegenover het eigen spel en dat van anderen, de keuze van spelvormen, onderwerpen, de beleving.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Maak een kopie van de fragmenten van “Boem Paukeslag” en “Akrobaten roffelen de trom” van Paul van Ostaijen: bijlage 1 en 2 van het leerlingenboekje.

🎵 **De kinderen lezen de tekst en maken gebruik van de typografie om woorden luider of stiller, snel of traag, op stijgende of dalende toon te zeggen.**

🎵 **De leerlingen schrijven of tekenen een bestaand zinnetje of versje op een groot blad.**

Ze kunnen ook een collage maken met uitgescheurde fragmenten uit een tijdschrift. Woorden die ze zelf belangrijk vinden, mogen groter zijn of kunnen een extra kleurtje of een speciale vorm krijgen. Gebruik verschillende materialen, kleuren, lettertypes en -grootten enzovoort. Probeer zoveel mogelijk alleen letters te gebruiken.

Het moet een “woordkunstwerk” worden.

vb.

Ippe tippe **TORRETJE**

de meester **HEEFT EEN**

SNORRETJE

de meester **HEEFT EEN** **SIK**

EN AF BEN **IK** ▼

vb.

BEN JE BOOS

*pluk een
zet hem op*

ROOS

je hoed

**DAN
BEN JE
MORGEN
WEER GOED**

🎵 **De leerlingen verzinnen zelf een korte tekst en werken die visueel uit.**

Ze mogen hun eigen kunstwerk voordragen voor de medeleerlingen.
Nadien worden de werkjes tentoongesteld in de klas.

1.2.5. Pinnenmutsen en tinnen soldaatjes – Dans

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 2.1 muziek beluisteren en ervaren, muzikale impressies opdoen uit de geluidsomgeving met aandacht voor enkele kenmerken van de muziek:
 - Klankeigenschap
 - Functie/gebruikssituatie.
- 2.3* openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere landen en culturen.
- 4.1* genieten van lichaamstaal, beweging en dans.
- 4.2 een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.
- 4.3 samenwerken met anderen:
 - om een eenvoudig dansverloop op te bouwen
 - om al improviserend te reageren op elkaars beweging
- 4.4 bewegen op een creatieve manier en daarbij één of meerdere basiselementen van de beweging bespe-
len:
 - tijd
 - kracht
 - ruimte
 - lichaamsmogelijkheden
- 4.5 nieuwe dansen ontwerpen met eenvoudige passen en figuren.
- 4.6 het inoefenen, de voorbereiding, het aanwenden van de lichaamstaal en het uitvoeren (vertoning), door henzelf en anderen, kritisch bespreken.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Pinnenmutsmars

BENODIGDHEDEN:

- Mutsen in 4 kleuren (geel, rood, groen en blauw), eventueel zelfgemaakt uit crêpepapier.
- Muziek van Giacomo Meyerbeer, Mars uit Le Prophète
vb. <http://www.youtube.com/watch?v=AAL07HzblPI>

UITLEG:

Alle kinderen krijgen een gekleurde muts. Ze zitten in een kring op de grond, kleur bij kleur.

Eerst beluisteren we de muziek zonder te bewegen.

Klinkt de muziek altijd hetzelfde? Wat verandert er?

We spelen de muziek terug af van bij het begin.

LESDELEN NA HET MUSEUMBEZOEK

1.3. Lesdelen na het museumbezoek

Gemakkelijke oefeningen worden aangeduid met 🎵, moeilijkere met 🎶.

Bij elk lesdeel vind je de eindtermen waaraan de oefening voldoet. De nummers met een * zijn attitudes.

1.3.1. Doeblaadjes 2

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 1.1* door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen.
- 1.2 door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten.
- 1.3 beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- 3.1* genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Leerlingenboekje- doeblaadjes 2 uitprinten en kopiëren voor de leerlingen.

OPLOSSINGEN:

Vraag 1:

1	2	3	4	5	6	7
D	C	E	A	F	B	G

Vraag 2: Fluit en trommel werden gebruikt om de soldaten in de pas te laten marcheren. Trompetten en pauken dienden om signalen door te geven.

Vraag 3: zie foto's in bijlage 3

1	2	3	4	5
C	A	E	B	D

Vraag 4: Turkse elitetroepen

Vraag 5: saxofoon- viool- piano

Vraag 6: ketelmuziek

Vraag 7: vrij antwoord

1.3.2. Wat hangt daar aan de grote klok? – Drama

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 3.2 spelvormen waarnemen en inzien dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.
- 3.4 spelvormen in een sociale en maatschappelijke context hanteren.
- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.
- 3.6 een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adembeheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en non-verbale spelvormen improviseren.
- 3.7* genieten van, praten over en kritisch staan tegenover het eigen spel en dat van anderen, de keuze van spelvormen, onderwerpen, de beleving.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

Gezegden uitbeelden

- de aftocht blazen
- de eerste viool spelen
- de violen stemmen
- iets aan de grote klok hangen
- met stille trom vertrekken
- hoog van de toren blazen
-

Schrijf de gezegden op papiertjes en vouw ze in vieren. Doe ze in een doos.

De leerlingen worden in groepjes van drie à vier verdeeld. Eén groepje komt naar voren. Ze halen een papiertje uit de doos.

Eén leerling uit het groepje probeert zonder woorden het gezegde uit te beelden. De andere kinderen proberen het gezegde te raden. Als de klas het niet kan raden, kan iemand anders uit de groep bijspringen. De uitbeeldende groep mag niet spreken, alleen gebarentaal gebruiken!

De groep die het gezegde raadt, mag het volgende gezegde komen uitbeelden.

Zorg wel dat iedereen aan bod komt.

1.3.3. De instrumentenbouwers – *Plastische opvoeding*

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- 1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.
- 1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

We bouwen instrumenten van kosteloos materiaal:

- **‘Sambaballen’**: rijst, gedroogde erwten of bonen in een afsluitbaar blik, een filmdoosje of een kartonnen koker die we toeplakken.
- **‘trommels’**: een oude metalen koekentrommel, een koffieblik, een schoendoos, mooi versieren met repels gekleurd papier uit een tijdschrift.
- **‘Regenpijp’**: in een kartonnen rol van de stoffenwinkel (1m20) maken we gaatjes in de zijkant op enkele cm afstand van elkaar. Opgepast, dit is een gevaarlijk werkje! We steken er stevige stukjes karton door en plakken ze vast. We maken een kant toe met een rondje karton. We vullen de buis met spliterwten of rijst. We maken ook de andere kant toe met een rondje karton. De droge vruchten maken een regenachtig geluid als je de buis vertikaal houdt tot alle vruchten gevallen zijn. Dan draai je de buis weer om enz.
- **‘Trommels’**: een ballon spannen over een dikke papieren koker, vastkleven met stevige plakband. De koker mooi versieren door te stempelen met een spons.
- **‘Rasp’**: met een stokje op een (plastic) geribbelde fles wrijven
- **‘Rasp’**: met een stokje over de achterkant van een spiraalschrift wrijven
- **‘Rammelaar’**: een luciferdoosje
- Met een trommelstok op plastic (afvoer)buis slaan
- Met een trommelstok op een emmer slaan
- Twee plankjes: op elkaar slaan
- Plastic draagtasje met kroonkurken erin: schudden in de maat

Al deze instrumenten kunnen we gebruiken voor ons huisorkest!

1.3.4. Arabische dansen, windhanen, dirigenten en speurneuzen – *Beweging*

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

- 2.1 muziek beluisteren en ervaren, muzikale impressies opdoen uit de geluidsomgeving met aandacht voor enkele kenmerken van de muziek:
 - klankeigenschap
 - functie/gebruikssituatie.
- 2.2 improviseren en experimenteren, klankbronnen en muziekinstrumenten uittesten op hun klankwaarde en in een muzikaal (samen)spel daarvan gebruik maken.
- 2.3* openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere landen en culturen.
- 2.4* genieten van zingen en musiceren en dit gebruiken als impuls voor nieuwe muzikale spelideeën of andere aanverwante expressiewijzen.
- 3.1* genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.
- 3.2 spelvormen waarnemen en inzien dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.
- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.
- 3.6 een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adem-beheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en non-verbale spelvormen improviseren.
- 3.7* genieten van, praten over en kritisch staan tegenover het eigen spel en dat van anderen, de keuze van spelvormen, onderwerpen, de beleving.
- 4.1* genieten van lichaamstaal, beweging en dans.
- 4.2 een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.
- 4.3 samenwerken met anderen:
 - om een eenvoudig dansverloop op te bouwen
 - om al improviserend te reageren op elkaars beweging.
- 4.4 bewegen op een creatieve manier en daarbij één of meerdere basiselementen van de beweging bespelen:
 - tijd;
 - kracht
 - ruimte
 - lichaamsmogelijkheden
- 4.5 nieuwe dansen ontwerpen met eenvoudige passen en figuren.
- 4.6 het inoefenen, de voorbereiding, het aanwenden van de lichaamstaal en het uitvoeren (vertoning), door henzelf en anderen, kritisch bespreken.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.

🎵 Arabische dans met ons huisorkest

BENODIGDHEDEN:

- Verschillende (zelfgemaakte) slaginstrumenten
- Muziek van Peter Tsjaikovsky: Arabische dans uit de Notenkrakersuite, vb. <http://www.youtube.com/watch?v=jK-50Dp7rao>

We luisteren eerst naar de muziek (ook de moeite om te bekijken!) en proberen te horen welke instrumenten er spelen. Wanneer speelt de tamboerijn?

De klas wordt in 3 groepen verdeeld: trommelaars, rammelaars en dansers. Het orkest staat aan de kant, de dansers in het midden van de klas.

Nu mag ieder zijn instrument bespelen. We oefenen eerst met de trommelaars: zij spelen heel geheimzinnig het ostinaatritme mee met de lage strijkers: paam papa paam.

De rammelaars (sambaballen, schudinstrumenten enzovoort) oefenen om samen het juiste ritme in een trage maat van 3 zachtjes te spelen. Opgelet: gedurende enkele maten is het stil en op aangeven van de leerkracht mag er één maat gespeeld worden samen met de tamboerijn van het orkest: paam papapapa paam

We zetten de muziek terug aan en begeleiden de Arabische dans. De trommelaars spelen de hele tijd zachtjes mee. Als de leerkracht teken geeft aan de rammelaars mogen zij met de tamboerijn van het orkest meespelen. De groep dansers beweegt sierlijk op de muziek.

Als er nog tijd over is worden de rollen omgedraaid.

🎵 De windhaan

De klas wordt in 4 groepen verdeeld: noord, oost, zuid en west. Elke windstreek krijgt een ander soort instrument, bijvoorbeeld: trommels, tamboerijnen, triangels en maracas. De zelfgemaakte instrumenten zijn ook bruikbaar, maar zorg voor vier verschillende soorten. De kinderen staan in een kring gegroepeerd per windstreek. Eén kind (of bij jongere kinderen de leerkracht) is de windhaan en staat in het midden. De windhaan wijst aan vanwaar de wind komt, en of hij hard of zacht blaast, storm of een zacht briesje. Bij hevige storm kan de wind snel van richting veranderen en zelfs uit verschillende richtingen tegelijk komen. De windhaan is onvoorspelbaar! De leerlingen proberen met hun instrument de aanwijzingen van de windhaan zo goed mogelijk op te volgen.

🎵 Wie is dirigent (en wie de speurneus)?

Eén kind (de speurneus) gaat even uit de klas. Alle kinderen krijgen een instrument of mogen hun zelfgemaakt tuig bespelen. Ze spreken af wie de dirigent van het orkest zal zijn. Ze gaan in een grote kring staan en de speurneus mag terug binnenkomen. De speurneus neemt plaats in het midden van de kring. De dirigent beslist wanneer en hoe luid er gespeeld mag worden. Alle kinderen proberen geheim te houden wie de dirigent is. De speurneus zoekt wie de dirigent is...

1.3.5. Reis rond de wereld – *Muziek beluisteren en bespreken*

EINDTERMEN

De leerlingen kunnen:

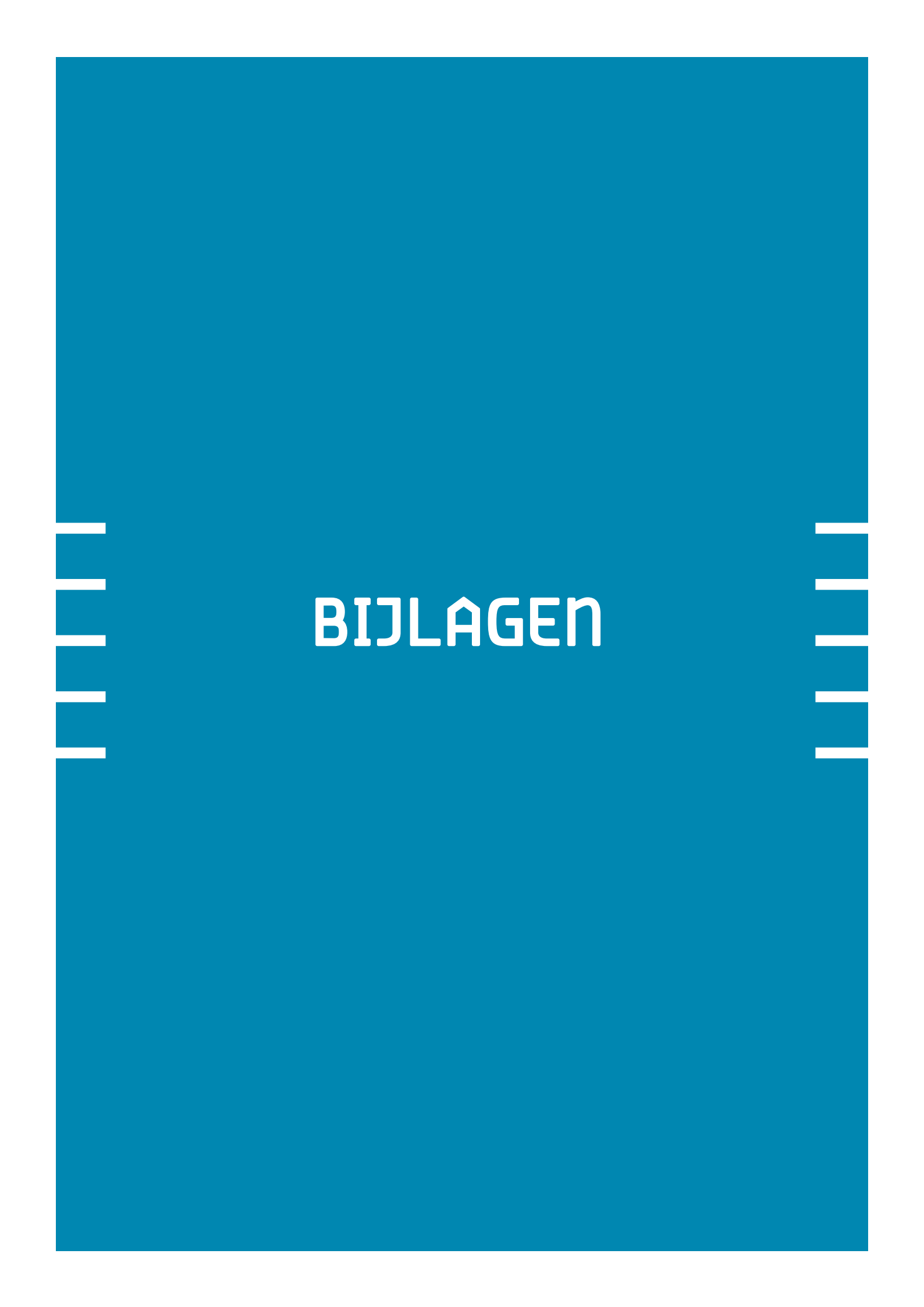
- 2.1 muziek beluisteren en ervaren, muzikale impressies opdoen uit de geluidsomgeving met aandacht voor enkele kenmerken van de muziek:
 - klankeigenschap
 - functie/gebruikssituatie.
- 2.3* openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere landen en culturen.
- 2.5 vanuit het eigen muzikaal aanvoelen praten over het zingen en het musiceren.
- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

De kinderen kijken naar korte fragmenten:

- Joseph Haydn: militaire symfonie, deel 2 allegretto: Hoor je het Turks slagwerk?
Herken je sommige instrumenten?
(http://www.youtube.com/watch?v=_d1zQdQo8Mo)
- Kododrummers - Taikodrums: Zwoegen op reuzentrommels.
Waarvoor zou deze muziek kunnen dienen?
(<http://www.youtube.com/watch?v=C7HL5wYqAbU>)
- Babatunde Olatunji - djembé: Afrikaanse djembémuziek. Vergelijk eens met de Japanse drummers. Zie je verschil? Gelijkenissen? Hoe spelen ze?
(<http://www.youtube.com/watch?v=VT2J10t9N5c>)
- Stinkin' garbage- TorQ: Kijk eens wat je allemaal met een vuilnisbak kan doen!
(<http://www.youtube.com/watch?v=C7HL5wYqAbU>)
- Beatbox: ook zonder instrument kan je "slagwerk" spelen!
(<http://www.youtube.com/watch?v=rvBp4EjUzWE>)

Daarna wordt klassikaal een gesprek gevoerd:

- Welk fragment vond je het leukst?
- Wat vond je niet zo leuk?
- Zie je gelijkenissen tussen sommige fragmenten?
- Wat zou je het liefste zelf kunnen?
- Oefenen maar!

BIJLAGEN

1.4. Bijlagen

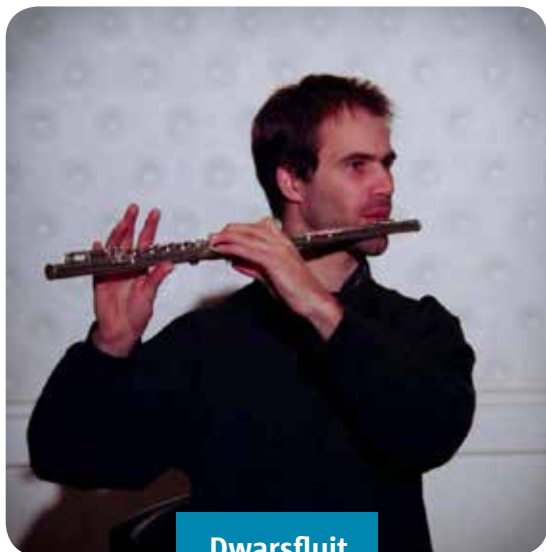
1.4.1. Websites

Als je niet over een internetaansluiting beschikt in de klas kan je de filmpjes van Youtube downloaden bijvoorbeeld via *keepvid.com* (betalend) of met het gratis programma Youtubedownloader (*<http://youtubedownload.altervista.org/>*)

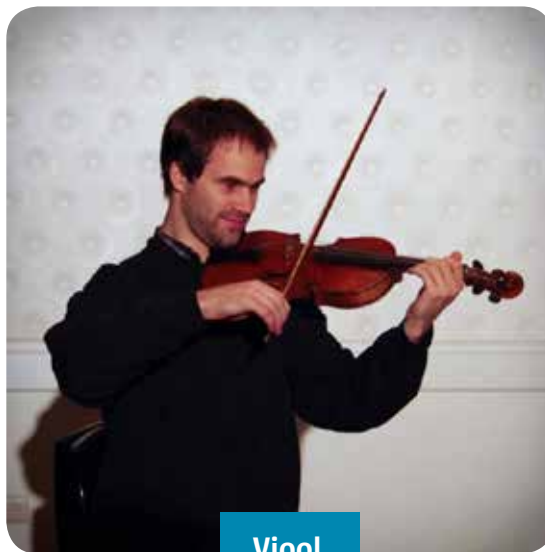
Informatie over slagwerkinstrumenten:

- *<http://www.johandenblanken.nl/Percussie.html>*
- *<http://home.hccnet.nl/rw.verheul/>*
- Musici van het Nederlands Philharmonisch Orkest en het Nederlands Kamerorkest vertellen over hun instrument:
 - slagwerk: *<http://www.youtube.com/watch?v=4WjeHp5uZok>*
 - pauken: *<http://www.youtube.com/watch?v=KKnneU1TMfA&feature=related>*
- Japanse kinderen spelen Khachaturian op marimba: Marimba Ponies:
<http://www.youtube.com/watch?v=CeorIR1qp40>
- Taiko drummers zwoegen: Japanse Kodo Drummers:
<http://www.youtube.com/watch?v=C7HL5wYqAbU>
- Virtuozen op vuilnisbakken: TorQ Percussion Quartet:
<http://www.youtube.com/watch?v=C7HL5wYqAbU>
- Artiesten in ketelmuziek: Stomp:
<http://www.youtube.com/watch?v=Zu15Ou-jKM0>
- De complete Notenkrakersuite door het Rotterdams Filharmonisch Orkest:
<http://www.youtube.com/watch?v=tk5Uturacx8>

1.4.2. Foto's bij doeblaadjes 1

Dwarsfluit

Viool

Hoorn

Trommel

Gitaar

Cimbale

1.4.3. Foto's bij doeblaadjes 2

Triangel

Trommel

Tamboerijn

Cimbalen

Conga

LEERLINGEN- BOEKJE

Dit boekje is van

DOEBLAADJES 1

vóór het museumbezoek

2.1. Doeblaadjes 1 vóór het museumbezoek

Gemakkelijke oefeningen worden aangeduid met 🎵, moeilijkere met 🎶.

1. 🎵 Wat is een museum?
2. 🎵 Wat verzamel jij? (of ken je iemand die een verzameling heeft)?
3. 🎵 Wat doe jij met jouw verzameling?
4. 🎶 Welk instrument hoor je het liefst? Maak hier een tekening van jouw lievelingsinstrument:

5. 🎵 Speel jij een instrument? Wat vind je er zo leuk aan?

6. 🎵 Herken je deze slaginstrumenten?

Schrijf de letter van de juiste foto achter de naam van het instrument.

1. Kleine trommel

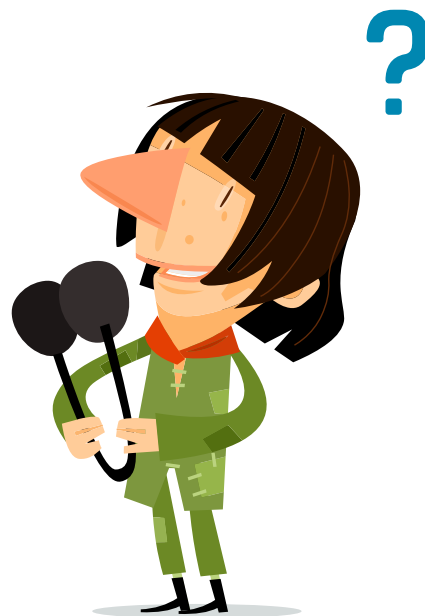
2. Grote trom

3. Pauken

4. Triangel

5. Cymbalen

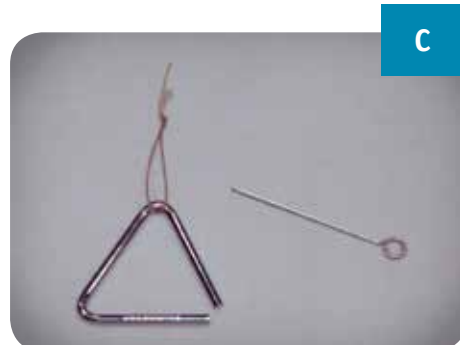
6. Xylofoon

A

B

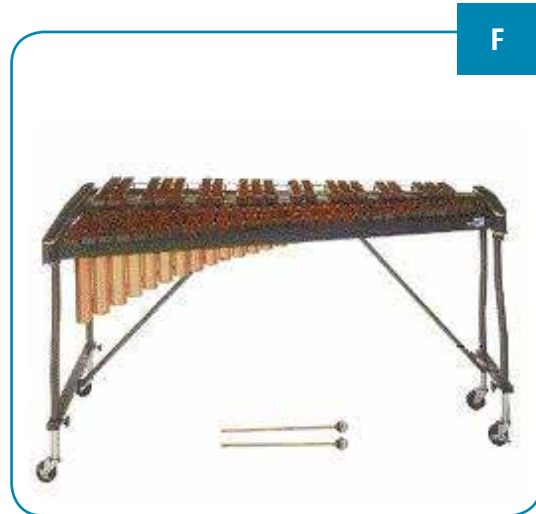
C

D

E

F

7. 🎵 Hendrik bespeelt veel verschillende instrumenten maar oeps?! Hij is zijn speeltuig kwijt!

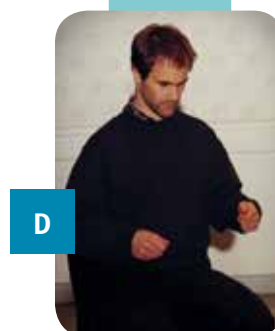
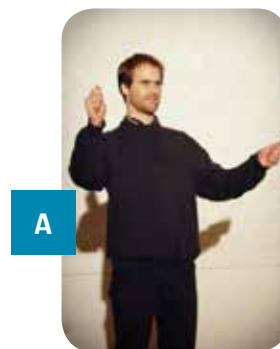
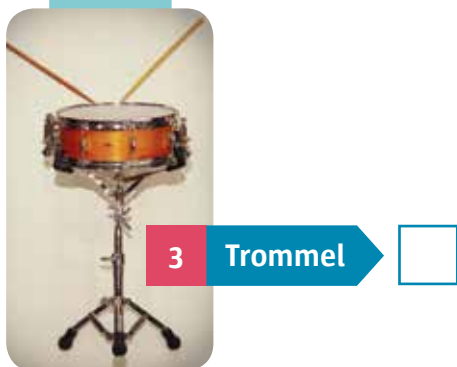
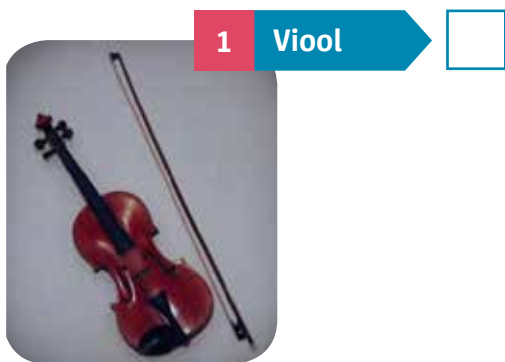
Kan jij hem het juiste instrument terug in zijn handen geven? Schrijf de letter van de juiste foto van Hendrik achter de naam van het instrument. (foto's zie p6)

1. Viool	
2. Dwarsfluit	
3. Trommel	
4. Hoorn	
5. Gitaar	
6. Cymbalen	

8. Welke van deze zes instrumenten zijn slagwerkinstrumenten?

.....

.....

DOEBLAADJES 2

na het museumbezoek

2.2. Doeblaadjes 2 na het museumbezoek

Gemakkelijke oefeningen worden aangeduid met , moeilijkere met .

1. **Weet jij wat deze spreekwoorden en gezegden ons willen vertellen?**
Verbind het gezegde met de juiste verklaring.

Een toontje lager zingen	1	A	Er stilletjes vandoor gaan
De eerste viool spelen	2	B	Veeleisend zijn
Iets aan de grote klok hangen	3	C	De belangrijkste rol spelen
Met stille trom vertrekken	4	D	Wat minder eisen stellen
De aftocht blazen	5	E	Iets overal rondvertellen
Veel noten op zijn zang hebben	6	F	Zich uit een moeilijke situatie terugtrekken
Hoog van de toren blazen	7	G	Praten alsof men heel belangrijk is

- 2 **Weet je nog welke instrumenten er vroeger vooral in het leger werden gebruikt?**
Kan je ook vertellen waarom?

.....

.....

.....

.....

.....

3. 🎵 Oei, nu wordt het wel moeilijk!

Hendrik speelt allerlei slaginstrumenten. Weet jij welke? Geef je Hendrik het juiste instrument in zijn handen? Schrijf de letter van de juiste foto achter de naam van het instrument.

1 Trommel

A

B

2 Conga's

3 Triangel

C

4 Tamboerijn

D

5 Cimbale

E

4. 🎵 Wat zijn Janitsaren?

- ☐ Duitse carnavalshoeden
- ☐ Zwitserse wachten
- ☐ Turkse elitetroepen

5. 🎵 In het museum zagen we speciale instrumenten van de Janitsaren.
Omcirkel de instrumenten die niet door hen werden gebruikt:

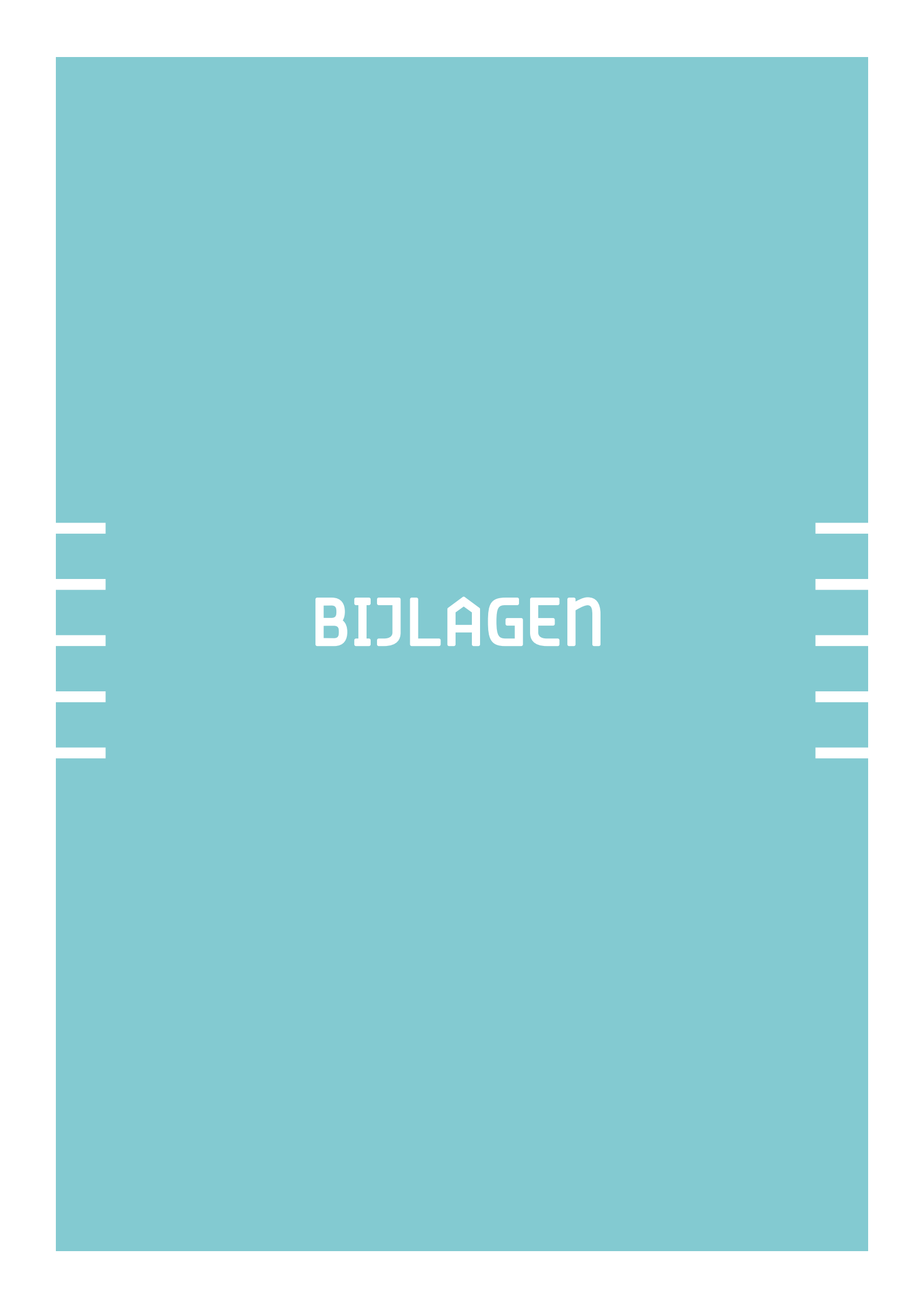
Turkse trom - saxofoon - cimbalen - viool - piano - triangel

6. 🎵 Welk soort muziek werd vroeger op carnavalsfeesten gespeeld?

- ☐ pianomuziek
- ☐ ketelmuziek
- ☐ orgelmuziek

7. 🎵 Teken hieronder jouw favoriete ketelmuziekinstrument waarmee je heel veel lawaai kan maken.

BIJLAGEN

2.3. Bijlagen

2.3.1. Leestekst

Het Vleeshuis is een groot gebouw van meer dan 500 jaar oud. Het ziet er een beetje uit zoals een kerk. Vroeger werd er vlees verkocht, zeg maar een grote supermarkt met alleen maar vlees. Nu is het een museum geworden met muziekinstrumenten en voorwerpen die met het muziekleven te maken hebben.

Op onze tocht door het Vleeshuis gaan we kennismaken met verschillende instrumenten, maar vooral met slagwerk.

Slaginstrumenten zijn instrumenten die klinken door erop te slaan, te wrijven of ermee te rammelen. Er zijn twee grote groepen slagwerk: met vel en zonder vel.

Eerst stellen we enkele instrumenten met een vel voor. Vroeger werden de vellen altijd gemaakt van dierlijk materiaal, nu soms ook van kunststof.

De kleine trom is een ronde houten of metalen doos waarop boven en onder een vel gespannen is. Soms zijn onderaan nog snaren bevestigd die meetrillen. Je kan erop slaan met twee houten stokken of erop wrijven met metalen borsteltjes. Als je heel snel speelt noemen we dat 'roffelen'. Vroeger werden trommels in het leger gebruikt om de soldaten in de maat te laten lopen.

De grote trom is een heel grote houten cilinder waarop twee vellen gespannen zijn. Ze is afkomstig uit Turkije en wordt ook wel Turkse trom genoemd. Je slaat erop met een stok met een vilten kop. Ze klinkt heel laag en dof, maar kan wel heel veel lawaai maken.

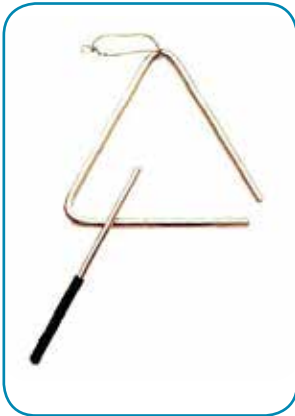

De **pauken** zijn koperen ketels waarop een vel gespannen is. In tegenstelling tot de trommels kan een pauk op verschillende toonhoogtes gestemd worden door het vel vaster of losser te spannen. In het orkest zijn minstens twee pauken, maar soms ook wel vijf. Ze klinken allemaal op een verschillende toon.

Een **tamboerijn** is een houten ring waarop een vel is gespannen. In de ring zijn metalen schijfjes bevestigd die rinkelen. De tamboerijn wordt met de hand gespeeld: je slaat op het vel of je schudt met de rinkelschijfjes. Soms is de ring van metaal gemaakt en heeft alleen maar rinkelschijfjes: dan heet het een beatrijng.

En hier zijn enkele instrumenten zonder vel: ze zijn gemaakt van materiaal dat zelf klinkt, bijvoorbeeld hout of metaal.

De **triangel** is een metalen staaf die in een driehoek is geplooid. Eén hoek is open, dan klinkt hij luider. Je slaat erop met een metalen stokje. De triangel is al heel oud, maar werd pas populair nadat hij ook uit Turkije met ander slagwerk naar ons kwam overgewaaid.

De **cimbale**n of bekkens zijn twee metalen deksels die je tegen elkaar kan slaan. Je houdt ze vast met een lederen handvat. Op een drumstel zie je een bekkens staan, daarop kan je dan met de stokken slaan. Ook de cimbale komen uit Turkije, en werden volgens een geheim recept vervaardigd. Ook nu nog is de belangrijkste fabrikant van cimbale een familiebedrijf, afkomstig uit Turkije.

Een **xylofoon** is een verzameling houten staven die op een geraamte zijn vastgemaakt. Ze zijn gerangschikt van groot naar klein. De grootste staven klinken het laagste. Ze liggen in twee rijen; de voorste rij kan je vergelijken met de witte toetsen van de piano en de achterste rij met de zwarte toetsen. Je kan er een liedje op spelen met twee stokken, maar heel straffe spelers kunnen spelen met twee stokken in elk hand!

Sambaballen of maracas zijn afkomstig uit Zuid-Amerika. Het zijn oorspronkelijk gedroogde kalebassen met zaadjes erin. Je kan ermee schudden zoals met een rammelaar van een baby. Tegenwoordig worden ze uit kunststof gemaakt.

2.3.2. Gedicht 'Boem Paukenslag'

BOEM

PAUKESLAG

daar ligt alles

PLAT

0 _____ o

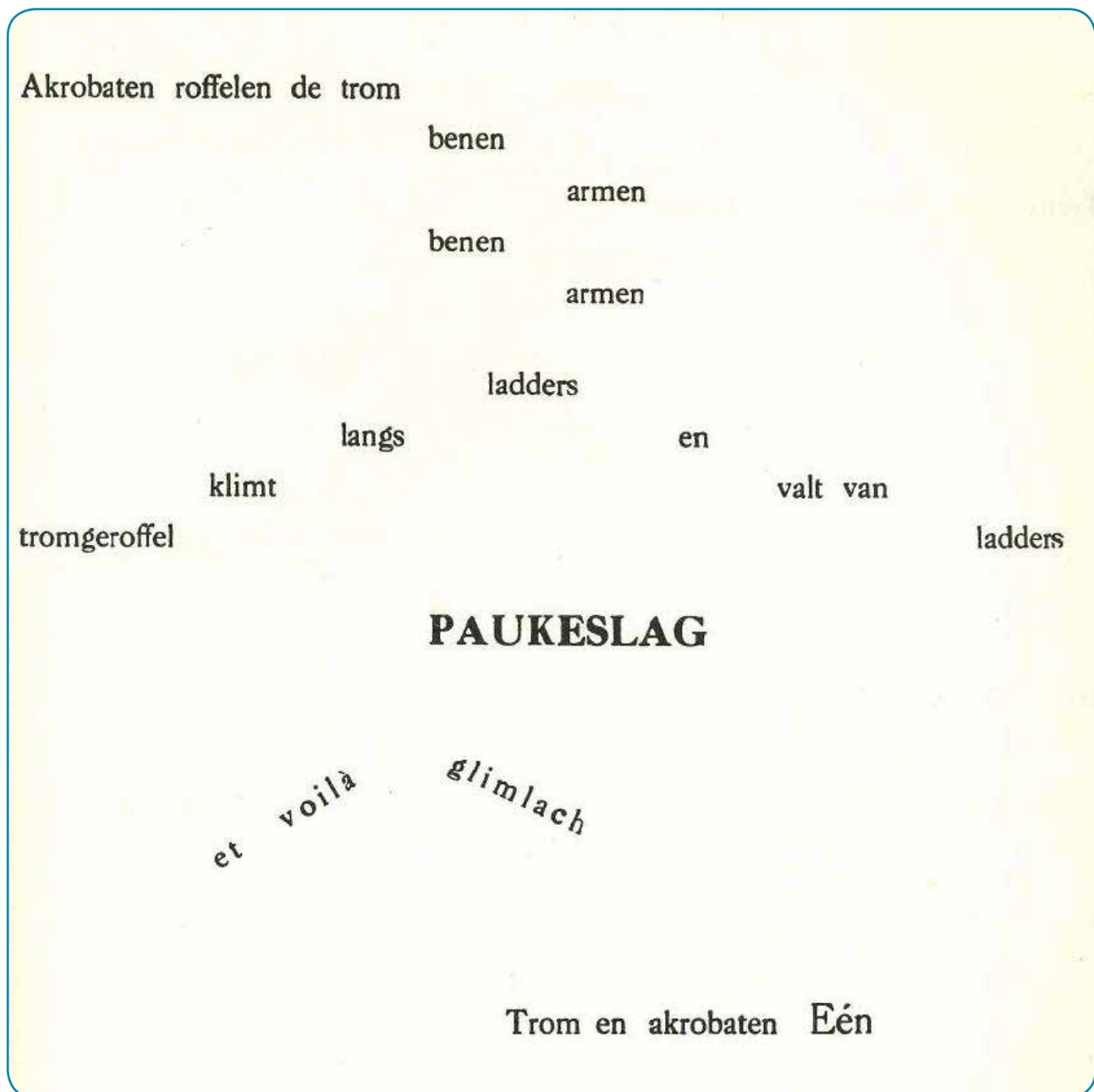
weer razen violen celli bassen koperen triangel

trommels PAUKEN

razen rennen razen rennen razen RENNEN

STOP!

2.3.3. Gedicht 'Akrobaten'

MUSEUM
VLEESHUIS
KLANK VAN DE STAD

www.museumvleeshuis.be

Museum Vleeshuis Vleeshouwersstraat 38 2000 Antwerpen
Donderdag t/m zondag van 10 tot 17 uur 03 292 61 00